LEAD FOR ECO JUSTICE

Liderstvo za eko-pravdu

Ključne kompetencije školskih lidera

Izdavač: Mreža centara za obrazovne politike (NEPC), Zagreb, 2025.

Za izdavača: Svetlana Jurko

Lektor: Martin Mejhem

Koordinatori projekata:

Mreža centara za obrazovne politike

Partneri na Projektu:

Forum za slobodu odgoja (FSO), Hrvatska

Evropski istraživački institut (ERI), Mađarska

Centar za obrazovne politike (COP), Srbija

Pedagoški institut (PI), Slovenija

Osnovna škola „Janko Leskovar", Pregrada, Hrvatska

Osnovna škola, gimnazija i umetnička škola „Fezek Valdorf", Mađarska

Osnovna škola „Kralj Petar Prvi", Srbija

Osnovna škola „Brinje", Grosuplje, Slovenija

LEAD FOR ECO JUSTICE

Liderstvo za eko-pravdu

Ključne kompetencije školskih lidera

Mreža centara za obrazovne politike (NEPC)
Zagreb, 2025.

UVOD

Dokument ***Liderstvo za eko-pravdu: ključne kompetencije školskih lidera*** bavi se suštinskom potrebom da se školskim liderima pruži podrška u podsticanju obrazovne promene ka održivosti i ekološkoj pravdi. Obrazovanje za ekološku pravdu zahteva promenu paradigme, tj. prelazak sa liderskih pristupa usmerenih isključivo na obrazovne ishode ka transformativnom modelu koji integriše humanističke i ekološke prioritete.

Ovaj dokument može da posluži za osnaživanje školskih lidera kako bi promovisali sveobuhvatan, celovit pristup školi koji integriše principe ekološke pravde u sve aspekte školskog života. Njegova korisnost ogleda se i u izgradnji okvira za upravljanje školskim programom, školskim okruženjem i odnosima sa zajednicom koji su usmereni ka ekološkim vrednostima i održivosti.

Dokument je fokusiran na jačanje odnosa između školskih lidera i donosilaca odluka, nastavnika i članova zajednice, sa ciljem ugrađivanja ekoloških vrednosti u samu srž škole. Na taj način obezbeđuje se da buduće generacije budu osposobljene za saosećajno, odgovorno i posvećeno suočavanje sa hitnim ekološkim izazovima i za davanje doprinosa očuvanju i održanju planete.

Jedan od ključnih aspekata obrazovanja za ekološku pravdu jeste prepoznavanje važnosti da se promovišu:

→ **Povezanost sa prirodom** kroz naglašavanje međuzavisnosti između ljudi i prirodnih pojava, uključujući zemljište, vazduh, vodu i druge vrste sa kojima delimo ovu planetu.

→ **Usklađenost sa planetarnim granicama** kroz kritičko istraživanje i reagovanje na obrasce hiperpotrošnje i komodifikacije koji dovode do preterane eksploatacije prirodnih i ljudskih resursa.

→ **Policentrizam** koji podrazumeva prihvatanje različitih perspektiva i isticanje distribuirane prirode autoriteta i interakcija što je ključno za podsticanje ekološke i društvene pravde.

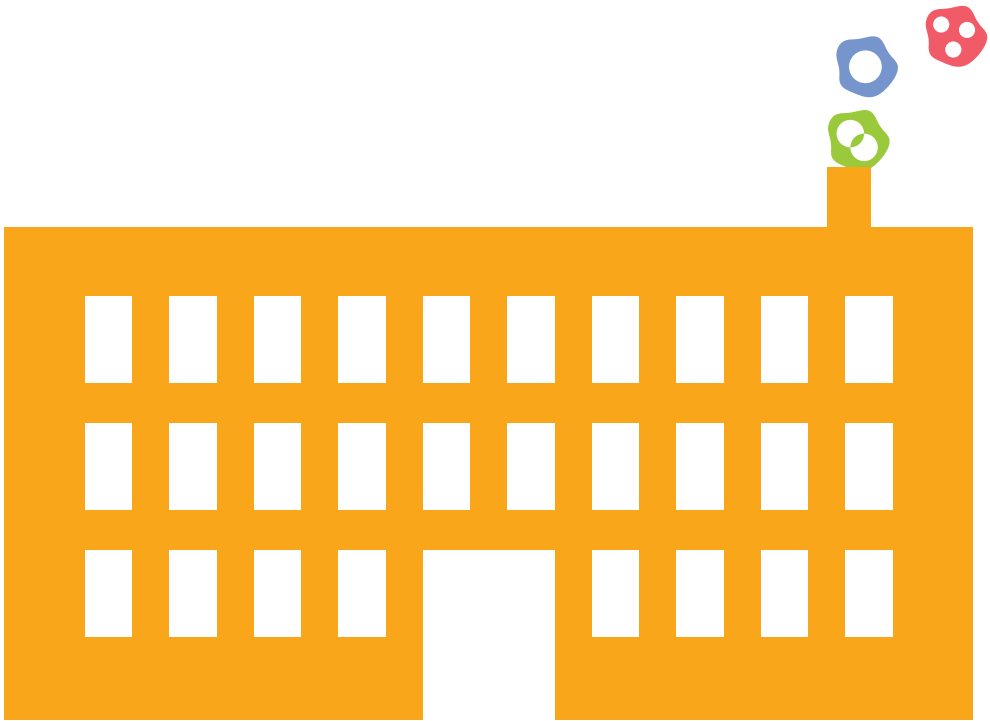

Jedan od temeljnih aspekata obrazovanja za ekološku pravdu odnosi se na prepoznavanje važnosti promovisanja:

nature connection

Povezanosti sa prirodom isticanjem međuzavisnosti između ljudi i prirodnih pojava, uključujući zemljište, vazduh, vodu i druge vrste sa kojima delimo ovu planetu.

planetary boundaries alignment

Usklađenosti sa planetarnim granicama kritičkim ispitivanjem i reagovanjem na obrasce hiperpotrošnje i komodifikacije, koji su doveli do eksploatacije prirodnih i ljudskih resursa.

polycentrism

Policentrizma koji prihvata različite perspektive i ističe raspodeljenu prirodu autoriteta i interakcije, što može biti od ključnog značaja za podsticanje ekološke i društvene pravde.

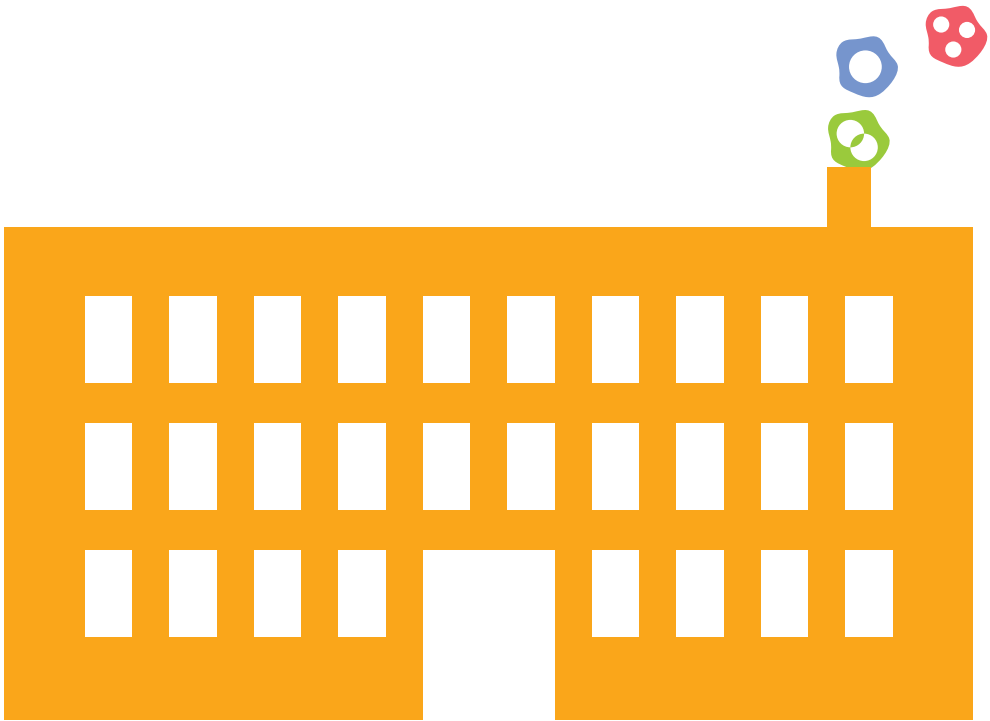

Ovaj dokument opisuje kompetencije koje su neophodne školskim liderima da bi delovali kao pokretači transformacije škole podstičući kulturu planetarne odgovornosti unutar školskog okruženja:

→ **Sklop ličnosti (svetonazor)** koji poštuje raznolikost ekosistema i neguje duboku međupovezanost sa prirodom;

→ **Sposobnost** da se u školskoj praksi primene principi ekološke pravde uz poštovanje svih živih bića i ekoloških sistema.

Dokument je deo šireg programa Liderstvo za eko-pravdu *(eng. Lead for EcoJustice)* koji ima za cilj osnaživanje školskih lidera da u svoje škole integrišu principe ekološke pravde. Program uključuje šestodnevnu obuku za školske lidere, alat za njihovu samoprocenu u oblasti ekološke pravde, članke, podkaste i druge video materijale koji su nastali u okviru projekta Liderstvo za eko-pravdu koji finansira Evropska Unija. Za više informacija obratite se organizacijama partnerima na projektu.

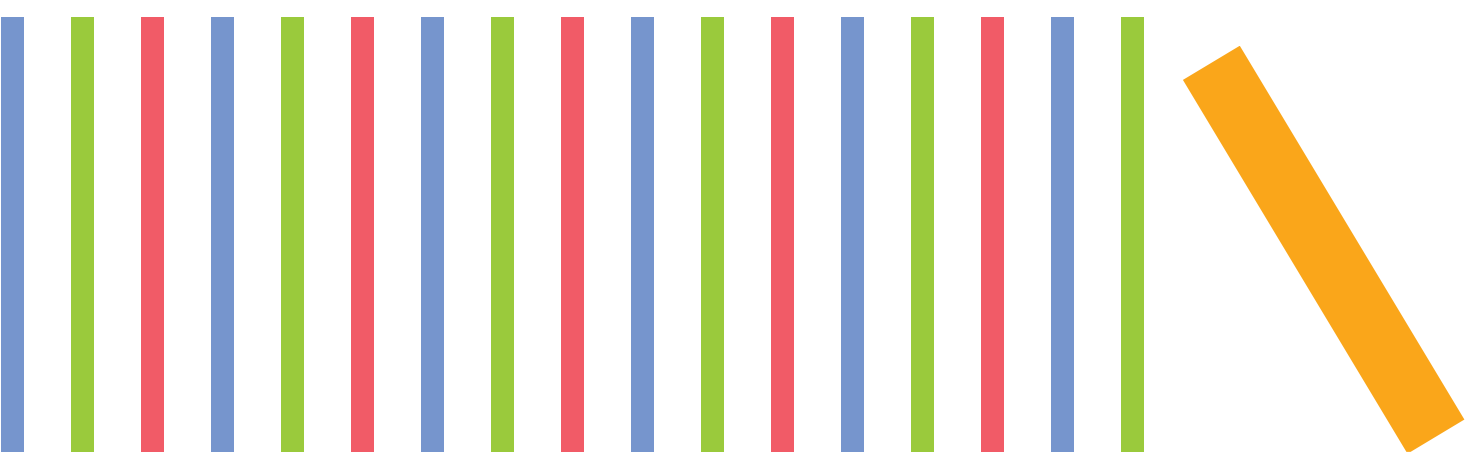

Kompetencije školskih lidera usmerene na

POVEZANOST SA PRIRODOM

Povezanost sa prirodom, kao jedan od temeljnih aspekata obrazovanja za eko-pravdu, odnosi se na sposobnost prepoznavanja međusobne povezanosti ljudi i prirode. To uključuje lični osećaj bliskosti sa prirodom, uživanje u njenoj lepoti, uvažavanje njenog značaja u svakodnevnom životu, osećaj pripadnosti prirodi i nivo poštovanja prema njoj.

Ova dimenzija odražava lični i emocionalni odnos lidera prema svetu prirode i načine na koje tu povezanost ugrađuje u svoj svakodnevni život i stil liderstva. Na nivou škole, ova oblast ispituje kapacitet školskih lidera da razvijaju odnos između učenika i prirodnog okruženja koji podstiče empatiju i emocionalnu povezanost sa prirodom.

Sklop ličnosti školskog lidera koji poštuje raznovrsne ekosisteme

→ Razvija i promoviše empatiju prema svim živim bićima uz produbljenu svest o međusobnoj povezanosti ljudi, životinja, biljaka i životne sredine.

→ Prepoznaje i komunicira fizičke, emocionalne i kognitivne koristi održavanja snažne povezanosti s prirodom.

→ Pokazuje spremnost na samorefleksiju i istraživanje ličnih vrednosti u vezi s prirodom, vodeći druge članove školske zajednice ka odgovornom odnosu prema životnoj sredini.

Kapacitet školskog lidera da preduzima korake za primenu školskih praksi u skladu s principima ekološke pravde

→ Neguje kulturu u kojoj školska zajednica redovno ostvaruje kontakt sa prirodom, integrišući ih u svakodnevne prakse i rutine.

→ Predvodi inicijative koje transformišu školsku zajednicu kako bi ona podržala biodiverzitet.

→ Integriše ekološku svest i ponašanja usmerena ka očuvanju životne sredine u celoškolski pristup kroz inicijative koje doprinose biodiverzitetu i održivom blagostanju planete.

→ Obezbeđuje da svi aspekti upravljanja školom, školskog programa, okruženja škole i partnerstava sa zajednicom odražavaju poštovanje prema svim živim bićima i principima ekološke pravde.

Kompetencije školskih lidera usmerene na

USKLAĐENOST SA PLANETARNIM GRANICAMA

Ova oblast obuhvata kompetencije koje se odnose na usklađivanje životnih izbora i odluka školskog lidera sa ekološkim granicama koje definišu bezbedan prostor za opstanak čovečanstva poput klimatskih promena, biodiverziteta i zagađenja.

Takođe, u okviru ove oblasti posmatra se i kapacitet školskih lidera da preduzimaju konkretne korake u primeni školskih praksi u skladu sa principima ekološke pravde i školskih programa koji promoviše koncept života unutar ekoloških granica planete Zemlje. Time se adresiraju pitanja poput otpada, potrošnje energije i karbonskog otiska.

Sklop ličnosti školskog lidera koji poštuje raznovrsne ekosisteme

→ Upoznat je sa naučnim osnovama ključnih ekoloških problema kao što su klimatske promene, krčenje šuma, gubitak biodiverziteta, zagađenje i njihov globalni uticaj na ekosisteme i kulture.

→ Sposoban je da prepozna i adresira emocionalne reakcije na klimatske promene, razumevajući kako takva osećanja mogu da utiču na lično i kolektivno blagostanje i angažovanost.

→ Demonstrira održiva ponašanja kao što su smanjenje otpada, očuvanje energije i podrška ekološki prihvatljivim inicijativama uz uvažavanje načina na koje individualna i organizaciona praksa (uključujući proizvodnju i potrošnju dobara i usluga) utiču na društvene vrednosti i izazivaju različite posledice po klimu i životnu sredinu.

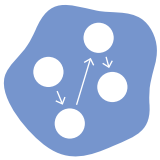

Kapacitet školskog lidera da primenjuje školske prakse u skladu sa principima eko-pravde

→ Promoviše i sprovodi sveobuhvatne školske politike i prakse koje pripremaju učenike za razumevanje klimatskih izazova.

→ Podstiče obrazovna iskustva koja osposobljavaju učenike da efikasno odgovore na klimatske izazove naglašavajući održivost i ekološke granice.

→ Zalaže se za promenu školskih vrednosti i praksi; od usmerenosti na rast ka planetarnom blagostanju kao prioritetu u skladu sa principima eko-pravde i uz poštovanje planetarnih granica.

Kompetencije školskih lidera usmerene na

POLICENTRIZAM

Policentrizam podrazumeva pomeranje fokusa sa čoveka ili dominantnih kulturnih perspektiva ka uključivanju interesa različitih ekosistema i prihvatanju većeg broja perspektiva. Ova dimenzija procenjuje u kojoj meri školski lider preispituje antropocentrične, zapadnocentrične ili evrocentrične poglede kroz prihvatanje različitih, decentralizovanih perspektiva i vrednosti ekološke pravde koje daju prioritet marginalizovanim glasovima i ekosistemima.

Na operativnom nivou škole, kompetencije se opisuju kao kapacitet školskih lidera da preduzmu korake u primeni školskih praksi koje prepoznaju i integrišu različite poglede na ekosisteme, pomerajući fokus sa antropocentričnih i dominantnih kulturnih pogleda ka širem pojmu eko-pravde.

Sklop ličnosti školskog lidera koji poštuje raznovrsne ekosisteme

→ Razume kako su ekološki problemi povezani sa pitanjima socijalne pravde, poput rasnih i ekonomskih nejednakosti i kako se različiti oblici ugnjetavanja preklapaju.

→ Pokazuje poštovanje prema kulturnoj raznolikosti i razume da različite kulture imaju specifične odnose sa životnom sredinom i različite pristupe održivosti i očuvanju prirode.

→ Razume na koji način jezik utiče na percepciju životne sredine, prirode i ekoloških sistema.

→ Kritički analizira i komunicira na teme ekoloških problema na način koji promoviše održivost i pravdu.

Kapacitet školskog lidera za primenu školskih praksi u skladu sa principima ekološke pravde

→ Podstiče aktivno učešće u školskim politikama i praksama jačajući zajedništvo i otpornost kroz solidarnost i zajedničku odgovornost.

→ Osigurava da se svi akteri ekosistema „čuju“ i vrednuju, promovišući inkluzivan i transparentan jezik u interakcijama, školskom programu, materijalima za učenje i procesima donošenja odluka.

→ Koristi razumevanje koncepata eko-pravde da bi usmeravao prelazak sa antropocentričnih ka policentričnim školskim praksama, oblikujući politike i obrazovne programe u skladu sa tim.

LEAD FOR ECO JUSTICE

Network of Education Policy Centers

Centar za obrazovne politike
Centre for Education Policy

Co-funded by the European Union

Ova publikacija sufinansirana je od strane programa Erazmus+ Evropske Unije.

Za sadržaj ove publikacije isključivo su odgovorni autori i on ni na koji način ne odražava stavove Evropske Unije.